

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Kotoutumiskoulutuksen tulee säilyä kiinteänä osana suomalaista koulutusjärjestelmää, jotta toteutus on laadukasta ja rakenteet selkeitä, mutta samalla riittävän joustavia vastaamaan erilaisten oppijoiden tarpeisiin. Kielitaitotavoitteiden on oltava realistisia: B1.1-tason saavuttaminen vuodessa ei ole useimmille mahdollista, ja erityisesti lukutaitovaiheen opiskelijoilla sekä traumataustaisilla ja iäkkäämmillä kotoutujilla oppiminen vaatii pidemmän aikavälin ratkaisuja. Myös jatkokoulutuksen vaatimukset vaihtelevat, ja joillakin aloilla korkea kielitaitotaso on välttämätön turvallisen työskentelyn kannalta.

Kotoutumiskoulutuksen tulee tukea sujuvia siirtymiä eteenpäin. Opiskelijoille on hyvä tarjota esimerkiksi mahdollisuus suorittaa ammatillisen koulutuksen tutkinnon osia jo kotoutumiskoulutuksen aikana silloin, kun se on heidän kielitaitoonsa ja valmiuksiinsa nähden tarkoituksenmukaista. Tämä lisää motivaatiota ja kytkee oppimisen konkreettisesti tuleviin opintoihin ja työtehtäviin. Työssäoppimisen on oltava riittävän ohjattua, jotta kotoutujat voivat edistyä turvallisesti ja jotta työpaikat kokevat työssäoppijoiden vastaanottamisen sujuvana ja hyödyllisenä.

Ammatilliset koulutuksen järjestäjät soveltuvat hyvin kotoutumiskoulutuksen järjestäjiksi, koska heidän rakenteensa mahdollistavat yksilölliset ja eteenpäin vievät opintopolut. Siirtymät kotoutumiskoulutuksesta tutkinnon osiin, Tuvaan, työelämäjaksoille ja oppisopimukseen voidaan toteuttaa luontevasti, ja oppilaitoksissa on valmiiksi tarvittava ohjaus, tuki ja työelämäyhteydet kotoutumisen edistämiseksi.

Uudistuksen tavoitteena tulee olla kokonaisuus, joka huomioi kotoutujien moninaisuuden, mahdollistaa joustavat ja toimivat etenemismahdollisuudet ja hyödyntää Suomen

koulutusjärjestelmän vahvuuksia kotoutumisen tukena. Tämä luo pohjan pysyväälle osallisuudelle, osaamisen kasvulle ja onnistuneelle kotoutumiselle.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Kotoutumiseen kohdistuvat säästöt heikentävät mahdollisuuksia järjestää laadukasta ja vaikuttavaa koulutusta. Kun rahoitusta vähennetään kotoutumiskoulutukselta ja kunnille maksettavista korvauksista, pienenevät juuri ne resurssit, joiden varassa kielenoppiminen, ohjaus ja yksilölliset opintopolut toteutuvat.

Kotoutuminen vaatii aikaa ja tukea. Leikkaukset johtavat helposti koulutuksen lyhenemiseen, opetustuntien vähenemiseen ja ohjauksen supistumiseen, mikä hidastaa opiskelijoiden etenemistä ja heikentää heidän kielellisiä ja ammatillisia valmiuksiaan. Tämä vaarantaa sekä jatkokoulutukseen että työelämään siirtymisen ja lisää riskiä pinnallisesta kotoutumisesta. Erityisesti traumataustaiset, iäkkäämmät ja luku- ja kirjoitustaidottomat kotoutujat kärsivät eniten, sillä heidän edistymisensä edellyttää riittävästi aikaa ja vahvaa pedagogista tukea.

Laadukkaaseen kotoutumiseen panostaminen on investointi, joka vähentää pitkäaikaisia kustannuksia ja nopeuttaa työllistymistä. Riittämättömästi resursoitu kotoutuminen puolestaan lisää työttömyyden ja palvelutarpeiden pitkittymistä sekä estää kotoutujien osaamisen hyödyntämisen.

Kotoutumiskoulutuksen rahoituksen tulee olla vakaa ja riittävä. Leikkaukset eivät tehosta järjestelmää, vaan heikentävät sen perustaa. Tarvitaan rahoitusmalli, joka turvaa koulutuksen toteuttamisen niillä toimijoilla, joilla on parhaat edellytykset vastata koulutuksen laadusta ja kotoutujien moninaisista tarpeista, jotta kielitaidon kehittyminen, osaamisen vahvistuminen ja sujuvat siirtymät koulutukseen ja työelämään voivat toteutua pitkäjänteisesti.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Kotoutumisen tavoitteita ja velvoittavuutta kehitettäessä on varmistettava, että rakenteet tukevat todellisia mahdollisuuksia edetä koulutukseen, työelämään ja yhteiskuntaan. Velvoittavuus toimii vain, jos polut ovat realistisia ja saavutettavia, ja ne huomioivat kotoutujien erilaiset lähtökohdat, osaamisen ja tavoitteet. Kotoutuminen on kokonaisuus, jossa kielenoppiminen, aiempi koulutus ja yksilölliset tarpeet kietoutuvat yhteen.

Ammatilliset koulutuksen järjestäjät ovat tässä keskeisessä roolissa, sillä he voivat tarjota selkeät jatkopolut jo kotoutumiskoulutuksen aikana. Mahdollisuus suorittaa tutkinnon osia, siirtyä Tuvaan, oppisopimukseen tai työelämäjaksoille tekee velvoittavuudesta mielekäästä ja antaa oppimiselle selkeän suunnan.

Velvoitteiden on oltava joustavia ja suhteutettuja opiskelijan tilanteeseen. Kotoutujat etenevät eri tahdissa: osa hyödyntää aiempaa koulutustaan, osa tarvitsee aikaa kielen oppimiseen ja erityistä

tukea. Yhdenmukaiset aikarajat voivat hidastaa etenemistä ja lisätä kuormitusta. Velvoittavuuden rinnalle tarvitaan vahva ohjaus, yksilöllinen tuki ja mahdollisuus rakentaa tarkoituksenmukaisia opintopolkuja.

Velvoittavuuden tarkoituksena tulee olla pysyvien oppimistulosten tukeminen: riittävän kielitaidon, työelämävalmiuksien ja osaamisen vahvistaminen niin, että kotoutuja voi jatkaa opintoihin tai työhön.

Kotoutuminen on investointi sekä yksilölle että yhteiskunnalle. Selkeät polut ja laadukas koulutus nopeuttavat kiinnittymistä yhteiskuntaan ja työelämään. Ammatilliset oppilaitokset voivat toimia kotoutumisen vahvoina kumppaneina osaamisen, ohjauksen ja työelämäyhteyksien rakentajina.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

Kotoutumisen alkuvaiheen prosessien tulee ohjata kotoutuja nopeasti oikeiden palvelujen ja koulutuspolkujen äärelle. Alkukartoituksen ja osaamisen arvioinnin on tarjottava realistinen lähtökohta, jossa tunnistetaan aiempi osaaminen, kielitaito, oppimisvalmiudet ja mahdollinen tuen tarve.

Prosessit toimivat parhaiten silloin, kun oppilaitos pääsee mukaan jo varhaisessa vaiheessa. Tämä vähentää viivytyksiä, ehkäisee virheellisiä koulutusvalintoja ja mahdollistaa sujuvien opintopolkujen rakentamisen kotoutumiskoulutuksesta eteenpäin. Ammatillisen koulutuksen järjestäjillä on valmiit käytännöt osaamisen tunnistamiseen ja etenemisen tukemiseen sekä mahdollisuus yhdistää kielitaidon ja ammatillisen osaamisen kehittyminen.

Alkuvaiheen prosessien tavoitteena tulee olla sujuva, johdonmukainen ja oikea-aikainen ohjaus. Kun kotoutuja ohjataan varhain laadukkaisiin koulutus- ja tukipalveluihin, eteneminen perustuu todellisiin mahdollisuuksiin ja rakentaa vahvan pohjan kielenoppimiselle, osaamisen kasvulle ja kiinnittymiselle suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään.

Muut huomiot

Kotoutumista kehitettäessä on huomioitava alueelliset erot ja palvelujen saavutettavuus. Harvaan asutuilla alueilla koulutuksen järjestäminen edellyttää joustavuutta ja toimivaa yhteistyötä, eikä uudistuksilla tule kaventaa koulutusverkkoa tai vaikeuttaa pääsyä kieli- ja koulutuspalveluihin.

Kotoutumisen vaikuttavuus perustuu siihen, että erilaiset opiskelijaryhmät voivat hyödyntää koulutusjärjestelmän tarjoamat mahdollisuudet. Oppivelvolliset ja nuoret tarvitsevat tukea koulutuspolun jatkumiseen ja korkeasti koulutettujen on päästävä nopeasti osaamisensa tunnistamiseen ja täydentämiseen. Kotoutumisen eri vaiheiden tulee muodostaa kokonaisuus, joka vastaa näihin tarpeisiin oikea-aikaisesti.

Järjestelmän toimivuus edellyttää läpinäkyvää ja pitkäjänteistä vaikuttavuuden seurantaa. Mittareissa tulee näkyä kielenoppiminen, opintojen eteneminen, tutkinnon osien suorittaminen sekä siirtymät jatkokoulutukseen ja työelämään.

Kotoutuminen kytkeytyy koko koulutus- ja palvelujärjestelmään. Ammatilliset koulutuksen järjestäjät ovat tärkeä osa tätä kokonaisuutta, sillä heidän kauttaan kotoutujat voivat vahvistaa kielitaitoaan, osaamistaan ja työelämävalmiuksiaan rinnakkain. Rakenteiden tulee tukea sujuvia siirtymiä opintoihin ja työelämään.

Kotoutumisen perimmäinen tavoite on turvata osallisuus, yhdenvertaiset mahdollisuudet ja osaamisen hyödyntäminen. Laadukas ja saavutettava koulutuskokonaisuus on tämän tavoitteen edellytys.

Käsmä Johanna
Lapin koulutuskeskus REDU